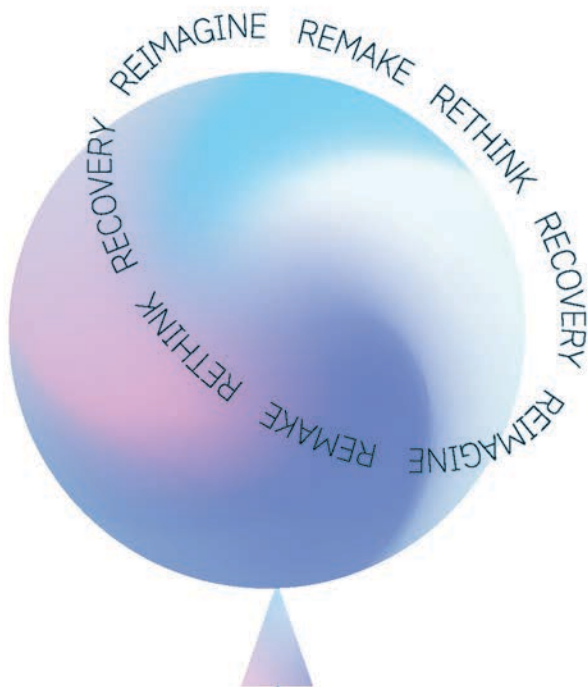

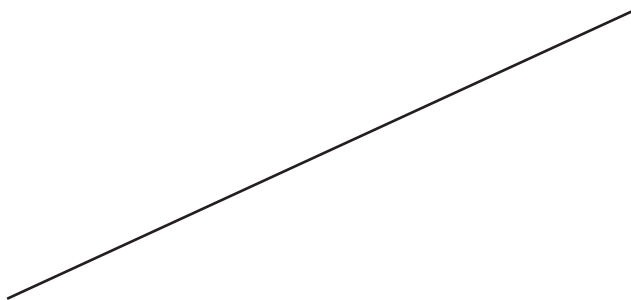
สำนักพิมพ์ไผ่

THE สู่โลกใหม่ GREAT REMAKE

/ สันติธาร เสถียรไทย

อ่านอดีต เข้าใจปัจจุบัน ร่วมกันเขียนอนาคตให้ยุคหลังโควิด

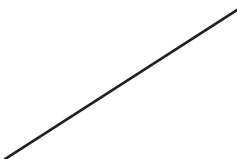
THE GREAT REMAKE

ສູ່ໂລກໃໝ່

THE GREAT REMAKE

สู่โลกใหม่

สันติธาร เสถียรไทย

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน 2564

THE GREAT REMAKE **สู่โลกใหม่ • สันติธาร เสถียรไทย**

พิมพ์ครั้งที่ 1 : สำนักพิมพ์มติชน, พฤษภาคม 2564

พิมพ์ครั้งที่ 2 : สำนักพิมพ์มติชน, มิถุนายน 2564

ราคา 320 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

สันติธาร เสถียรไทย. THE GREAT REMAKE **สู่โลกใหม่**.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มติชน, 2564. 328 หน้า.

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม. I. ชื่อเรื่อง.

303.4

ISBN 978-974-02-1743-5

สำนักพิมพ์มติชน | www.matichonbook.com

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคะนาท, สุพจน์ แจ่มเร็ว, สุชาติ ศรีสุวรรณ,
ไพรัตน์ พงศ์พานิชย์, นงนุช สิงหเดชะ

ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภากรเกียรติ

รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : รุจิรัตน์ ทิมวัฒนะ, สุกษัย สุชาติสุธารธรรม

บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน • หัวหน้ากองบรรณาธิการ : ชนมณ วังทิพย์

บรรณาธิการเล่ม : โมน สวัสดิ์ศรี • พิสูจน์อักษร : เมตตา จันทรินทร์อม

กราฟิกเลย์เอาต์ : อรอนงค์ อินทรอุดม • ออกแบบปก-ศิลปกรรม : ประภาพร ประเสริฐโสภา

ประชาสัมพันธ์และการตลาด : ภิรมย์ ภูวรัตน์, ณัชชา เชี่ยวกุล

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) : 12 ถนนเทศบาลนามาล ประชานิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235 โทรสาร 0-2589-5818

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน 12 ถนนเทศบาลนามาล ประชานิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2000, 2108 โทรสาร 0-2591-9013

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนามาล ประชานิเวศน์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3353 โทรสาร 0-2591-9012

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannaruean Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์ เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เข้าเล่มกลับหัว

กรุณาติดต่อมาที่ email: matichonbook.sales@gmail.com

หรือ inbox matichonbook เพื่อขอเปลี่ยนแปลงใหม่

หากท่านต้องการสั่งซื้อหนังสือเล่มนี้จำนวนมากในราคาพิเศษ

โปรดติดต่อโดยตรงที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353 โทรสาร 0-2591-9012

ฝ่าย MATICHON PREMIUM PRINT : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) รับผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ทุกประเภท
โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424 โทรสาร 0-2591-9002

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์	8
คำนำผู้เขียน	11

20

I Rethink อ่านอนาคตที่เร่งเข้ามา

“คลื่น 6D” ที่มาก่อนกำหนด เขย่าอนาคตโลกหลังโควิด	25
ดิจิทัล “ปัจจัยที่ 5” แห่งการดำรงชีวิต?	37
ชะตากรรมของนวัตกรรมในโลกยุคหลังโควิด	49
3 พี่น้อง ผู้ปฏิวัติโลกการเงิน	61
“แมงเม่าปฏิวัติ” รอยร้าว-เหลื่อมล้ำในยุคหลังโควิด	73
ท่องเที่ยวในโลกใหม่ เมื่อ New Abnormal อาจกลายเป็น New Normal	81
Digital Soft Power โอกาสของประเทศไทยในยุคโควิด	93
2020 เมื่อโลกพลิก เอเชียผงาด	103

112

II Recovery

รับมือวิกฤตแห่งยุค

หลัก 3 อยู่สู้วิกฤตโควิด	117
เตรียมรับมือ “อาฟเตอร์ช็อก” (Aftershock)	127
“ปาฐกถา” (การคลัง) ที่ดีต้องมี 5T	139
3 กระบวนท่า นโยบายการเงินยุคโควิด	149

158

III Reimagine

คิดใหม่ยุทธศาสตร์อนาคต

การเริ่มต้นใหม่ครั้งยิ่งใหญ่ (The Great Reset)	163
ดิสรပ်ชั้นคือเสียงที่เราไม่ได้ยิน	173
ถอดรหัสแพลตฟอร์มโมเดล	
ยุทธศาสตร์ชาติท่ามกลางความไม่แน่นอน	185
“สะพาน” และ “รั้ว” ที่ต้องสร้างในยุคดิจิทัล	197
3 “ไม้บรรทัด” ที่อยู่ผิดยุค	209

218

IV Remake สร้างคนเพื่ออนาคต

ทักษะที่ขาดไม่ได้ในยุคหลังโควิด	223
เตรียมคนสู่อนาคต ถอดสูตรลับ 3 เจ้าของรางวัลโนเบล	233
เมื่อความรู้หมดอายุ	243
Growth Mindset สร้างอย่างไร	253
Collective Intelligence มนุษย์เราพิเศษอย่างไรในยุค AI	263
เด็กเลี้ยงแกะดำ รักแตกต่างเพื่อสร้างสรรค์	271
อนาคตมหาวิทยาลัยในโลก “ไร้พรมแดน”	281
บทบาทมหาวิทยาลัยในโลกที่อาจไม่ต้องมีมหาวิทยาลัย	293
บทส่งท้าย “5 ธาตุ” สำหรับ “3 อยู่”	301
เอกสารอ้างอิง	316
ประวัติผู้เขียน	326

คำนำสำนักพิมพ์

วิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้สร้างความหวาดกลัวและสับสนแก่ผู้คนเป็นอย่างมาก ยิ่งหากนับรวมถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อไวรัส ยิ่งยากจะชี้ชัดว่าเมื่อโรคระบาดคลี่คลายลงแล้วสถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจจะเป็นอย่างไร

หากพิจารณาเบื้องต้น การป้องกันการแพร่ระบาดย่อมส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตทางสังคมแทบทุกมิติ อันเป็นผลข้างเคียงจากมาตรการล็อกดาวน์ที่มุ่งให้ประชาชนพักอาศัยอยู่ที่บ้าน งดการเดินทาง ปิดโรงเรียนและสถาบันการศึกษา รวมถึงระงับกิจกรรมและการประกอบกิจการในบางสาขาอาชีพ ปีนับตั้งแต่เศรษฐกิจตกต่ำอย่างจมอยู่กับที่

แต่หากพิจารณาอย่างลึกซึ้ง วิกฤตโควิดอาจไม่ได้หยุดยั้งความเปลี่ยนแปลงไปเสียทุกเรื่อง เพราะในทางตรงข้าม มันกลับ

รุดเร่งพฤติกรรมการใช้ชีวิตและการประกอบธุรกิจในอนาคตให้เข้ามาบรรจบกับปัจจุบันอย่างรวดเร็ว ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีมากมายที่ถูกพัฒนาขึ้นให้ผู้คนใช้และปรับตัวรับมือกับวิกฤตนี้

“สันติธาร เสถียรไทย” ผู้เขียน *Futuration เปลี่ยนปัจจุบันทันอนาคต* กลับมาอีกครั้งเพื่อถ่ายทอดมุมมองต่อวิกฤตการณ์โควิดที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจแทบทุกด้าน พาผู้อ่านเชื่อมโยงและคาดการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นในอีกไม่ช้า ผ่านหนังสือ *THE GREAT REMAKE สู่โลกใหม่* ร่วมเสนอแนวทางรับมือทั้งในภาคเศรษฐกิจ องค์กรธุรกิจ จนถึงการใช้ชีวิตประจำวันของบุคคลทั่วไปโดยเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจถึงสังคมรูปแบบใหม่อันเนื่องมาจากการปรับตัวเข้าสู่นวัตกรรมและเทคโนโลยี ทั้งเพื่อข้ามพ้นวิกฤตครั้งนี้ไปได้ และเพื่อสร้างโอกาสใหม่ๆ ในระยะยาว

ร่วมสำรวจปรากฏการณ์ดิจิทัลดิสรักชันในทุกระดับ กระแสเงินและกระแสทุนที่ผกผันในทิศทางที่แตกต่างจากอดีต ความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงไปสู่อีกหลายกิจการ รวมถึงปัจจัยอีกมากมายที่จะนำไปสู่โลกธุรกิจและการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างถาวร

เมื่อการปรับตัวเข้าสู่ “โลกหลังโควิด” หาใช่เพียงการสนองความต้องการทางธุรกิจเพียงเท่านั้น แต่เป็นการแสวงหาโอกาสและเรียนรู้การใช้ชีวิตท่ามกลางวิกฤตทั้งที่กำลังเกิดขึ้นและยังไม่มีใครมองเห็นจุดสิ้นสุด และวิกฤตใหม่ๆ ในอนาคตที่ยังมาไม่ถึง ขณะที่

องค์ความรู้ในปัจจุบันล้วนมีอายุขัยสั้นลง *THE GREAT REMAKE*
สู่โลกใหม่ จึงน่าจะเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้นาองค์กร สถาบัน
การศึกษา จนถึงบุคคลทั่วไป สามารถวิ่งไล่ตามอนาคตได้ทัน แล้ว
ก้าวข้ามอุปสรรคมากมาย สู่ “โลกใหม่” ได้อย่างเท่าทันเสมอ

สำนักพิมพ์มติชน

คำนำผู้เขียน

“เราจะจดจำปี 2020 (2563) อย่างไร”

นี่คือคำถามที่ผมถามตัวเองและคนที่มีโอกาสคุยด้วยในปีที่ผ่านมา

มันคือปีแห่งการสูญเสีย

ในวันที่เขียนหนังสือเล่มนี้ ไวรัสโควิด-19 ได้คร่าชีวิตไปมากกว่า 2 ล้านคนทั่วโลก ทำลายสุขภาพกายไปกว่า 120 ล้านคน

ภายหลังเกิดวิกฤตสุขภาพ วิกฤตเศรษฐกิจก็ตามมา จนทำให้ธุรกิจจำนวนมากต้องปิดตัว หลายคนตกงาน หลายครัวเรือนรายได้เหือดหาย จำเป็นต้องขายหรือจำนำสินทรัพย์ และบ้างก็เจอหนี้ท่วม

คนทั่วโลกสูญเสียอิสระในการเดินทาง บางคนถูกพรากจากครอบครัวและคนที่รักเพราะการเดินทางข้ามประเทศปิดตัวลง บางช่วงเวลาในบางประเทศแทบออกจากบ้านไม่ได้เลย

และสิ่งที่ตามมาก็คือปัญหาความเครียด เครียดเรื่องเงิน เครียดเรื่องสภาพความเป็นอยู่ที่เหมาะสมเหมือนถูกกักขัง เครียดเพราะถูกเอียงกันเรื่องการเมืองที่เห็นแตกต่าง ฯลฯ บางคนไม่กล้าพูดกับใครเพราะคิดว่าปัญหาของตัวเองไม่ได้ใหญ่เท่าคนอื่น

ปัญหาสุขภาพจิตเหล่านี้ทำให้หลายครอบครัวแตกหัก ขณะที่ยอดคนฆ่าตัวตายพุ่งสูงขึ้น มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะต่อผู้หญิงและเด็ก

ทั้งหมดนี้ทำให้หลายคนหลงทาง สูญเสียความเป็นตัวของตัวเองและหมดกำลังใจ

แต่ในขณะเดียวกัน ปี 2020 ก็เป็นปีแห่งการค้นพบ

มีการค้นพบความเป็นไปได้ใหม่ๆ ผ่านทางเทคโนโลยีที่ไม่เคยรับรู้มาก่อนว่าทำได้ เช่น วัคซีนถูกพัฒนาขึ้นในเวลาอันสั้นเป็นประวัติการณ์ เราสามารถทำงาน เรียนรู้ ทำธุรกิจผ่านออนไลน์ได้โดยไม่ต้องเดินทางเพื่อไปใช้ชีวิตบนรถหรือเครื่องบินเป็นเวลานานๆ ฯลฯ

เราได้พบฮีโร่ในสังคมที่ไม่เคยคาดคิด นับแต่ อสม.ที่ช่วยทีมสาธารณสุขจำกัดการระบาดของโรคครั้งแล้วครั้งเล่า บอสที่ไม่ทิ้งพนักงานในบริษัท ร่วมกันฟันฝ่าไปด้วยกัน รวมทั้งลูกน้องที่ก้าวขึ้นมาเป็นคนที่พึ่งพาได้ยามบริษัทตกยาก

หลายคนได้พบมือที่ยื่นมาให้ความช่วยเหลือในเวลาທີ່คิดว่าไม่มีใคร จากเพื่อนที่ไม่สนิท หรือบางคนก็ไม่รู้จักกันเลย

หลายคนได้พบเพื่อนใหม่ที่ไม่คาดคิด มาสนิทกันเพราะเป็นสหายที่กำลังสู้รบกับไวรัสและความท้าทายต่างๆ ร่วมกัน

หลายคนได้พบสิ่งดีๆ โลกส่วนตัวอาจเคยมองข้าม แม้บางครั้งรีบเข้าสู่ภาวะแตกหักในช่วงโควิด แต่ก็มีอีกหลายครอบครัวที่หันมารักกัน เห็นอกเห็นใจกัน เดินเคียงข้างผ่านเส้นทางที่ยากลำบากร่วมกัน โกลัซติดสนิทสนมกันเมื่อมีเวลาอยู่ด้วยกันมากขึ้น

ที่สำคัญ หลายคนและหลายองค์กรได้ใช้ช่วงเวลานี้เพื่อการค้นหาค้นหาตัวเองอีกครั้ง จนได้มีโอกาสถามตนเองว่าจุดมุ่งหมายในชีวิตคืออะไร อะไรคือสิ่งสำคัญในชีวิต อะไรคือของนอกกายที่ไม่ยั่งยืน

ปีแห่งการถูกรัง

แต่สิ่งที่ทำให้ปี 2020 แตกต่างจากปีอื่นๆ ที่สุดก็คือ การเผชิญความสูญเสียและการค้นพบบางประการถูกรังให้เกิดขึ้นในอัตราความเร็วที่ไม่เคยเห็นมาก่อน เพราะหลายสิ่งๆ ที่โดยปกติจะใช้เวลานับทศวรรษกว่าจะเปลี่ยนแปลง กลับถูก time skip (กระโดดข้ามเวลา) ให้เกิดขึ้นภายในปีเดียว

วิกฤตนี้แปลกประหลาดเป็นอย่างยิ่ง เพราะมันทำให้ “คนโดนหยุดอยู่กับที่ แต่โลกกลับหมุนเร็วขึ้น” หมายความว่าคนเราโดนล็อกดาวน์ แต่คลื่นแห่งอนาคตที่มีทั้งมิติด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ถูกรังให้มาก่อนกำหนด และจะเปลี่ยนแปลงทุกอย่างจากนี้ไปอย่างถาวร

โดยความเร็วในการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นทั้งความท้าทายและโอกาส

หนังสือ *THE GREAT REMAKE* สู่โลกใหม่ เล่มนี้ จึงขอชักชวนทุกท่านให้ร่วมกันคิดวิเคราะห์ว่า ทั้งเรา ทั้งตัวบุคคลองค์กร สังคม และประเทศไทย จะฝ่าฟันวิกฤตนี้และสร้างโอกาสใหม่ๆ ได้อย่างไร

โดยคำว่า “รีเมก (Remake)” ส่วนใหญ่ใช้ในวงการบันเทิง เช่น ละคร ภาพยนตร์ หรือเกม หมายถึงการนำละคร ภาพยนตร์ หรือเกม ที่ส่วนมากประสบความสำเร็จในอดีตกลับมาทำใหม่โดยอาจใช้โครงเรื่องเดิมเป็นจุดเริ่มต้น แต่ปรับเปลี่ยนเรื่องราวและตัวละครให้แตกต่างจากเดิมจนแทบจะเป็นเกมใหม่หรือภาพยนตร์คนละเรื่อง

การรีเมกนั้นลึกซึ้งกว่าการทำ “รีมาสเตอร์ (Remaster)” ที่แค่เอาภาพยนตร์เก่ามาอัปเดตด้านเทคโนโลยีและกราฟิกให้ดูดีขึ้น แต่สุดท้ายก็ยังนับได้ว่าเป็นเหล่าเก่าในชุดใหม่ซึ่งในโลกหลังโควิดอาจไม่เพียงพอ การปฏิรูปเปลี่ยนแปลงหลังวิกฤตนี้ไม่ควรทำอย่างผิวเผิน ฉาบฉวย ยกตัวอย่างเช่น การทำดิจิทัลทรานสฟอร์มเมชันย่อมต้องมีทั้งการริ่ระบบความคิด กระบวนการ วัฒนธรรม องค์กร และพัฒนาคน ไม่ใช่แค่เพียงสร้างแอปพลิเคชันใหม่ขึ้นมาแล้วบอกว่าเป็น 4.0

แต่ขณะเดียวกัน การรีเมกก็ไม่ใช่การ “รีเซ็ต (Reset)” หรือการเริ่มใหม่จากศูนย์ เพราะในโลกความเป็นจริง คนไม่ได้เขียน

อนาคตของตนบน “กระดานเปล่า” เรามักเลือกจุดเริ่มต้นไม่ได้
ในอดีตไม่ได้ แม้อาจจะพอรีเซ็ตกรอบความคิดหรือทัศนคติของ
ตนเองได้ แต่การเปลี่ยนแปลงตัวเอง องค์กร และสังคมรอบตัว
อย่างแท้จริงมักต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและข้อจำกัดที่สลับซับซ้อน
และสะสมมายาวนาน การเอาโมเดลหรือสูตรสำเร็จขององค์กรอื่น
มาแปะเป็นของเราโดยไม่คำนึงถึงบริบทจึงไม่ใช่คำตอบ

หัวใจของ “รีเมก” จึงเป็นการพยายามสร้างเวอร์ชันใหม่ของ
ตนเองให้ดีกว่าเดิมโดยไม่ยึดติดกับกรอบเดิมๆ หรือความสำเร็จ
ในอดีต แต่ขณะเดียวกันก็เข้าใจและไม่ปฏิเสธสิ่งที่ทำให้เราเป็นเรา
การรีเมกคือการสร้างยุทธศาสตร์ใหม่และผลักดันการพัฒนาดน
ในองค์กร-สังคมให้ปรับตัวสู่โลกใหม่ได้ทัน เพียงแต่การสร้างคน
การเปลี่ยนความคิดและปรับทักษะสู่อนาคตนั้นไม่สามารถเกิดได้
ชั่วข้ามคืน อีกทั้งต้องคิดถึงการช่วยคนที่ตามไม่ทันอยู่เสมอ

หนังสือเล่มนี้แบ่งเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 ชวนมองและทำความเข้าใจในคลื่นแห่งการ
เปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ที่ถูกเร่งเข้ามาถึงเร็วขึ้น บ้างก็ฉีกกำลัง
กัน บ้างก็ลดทอนกัน แต่ทุกอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงโลกให้ก้าวเข้า
สู่ยุคนิว نرمอล (New Normal)

ตอนที่ 2 มี 4 บท พินิจสิ่งที่เราต้องทำอย่างเร่งด่วน เพื่อ
ความอยู่รอด และเพื่อฝ่าฟันวิกฤตนี้ไปได้ โดยเฉพาะในด้าน
นโยบายเศรษฐกิจ

ตอนที่ 3 มี 5 บท ชวนจินตนาการถึงยุทธศาสตร์แห่ง

อนาคต ทั้งระดับองค์กรและประเทศว่ามีอะไรบ้างที่ต้องปรับตัว เพื่อให้ทันกับโลกที่เปลี่ยนแปลง

ตอนที่ 4 จะเล่าเรื่องของ “คน” ว่าเราจะเตรียมคน เตรียมทักษะและการเรียนรู้อย่างไร เพื่อให้สามารถก้าวไปข้างหน้าได้อย่างแข็งแกร่งหลังยุคโควิด

หนังสือเล่มนี้ไม่ได้ให้คำตอบอย่างเป็นสูตรสำเร็จ เพราะไม่เชื่อว่าโลกข้างหน้ามีแผนที่ให้เดินตาม และไม่เชื่อว่าคำตอบใดก็ตามที่มีในวันนี้จะเป็นคำตอบสุดท้ายที่ใช้ได้ตลอดไป

แต่เชื่อว่ากระบวนการตั้งคำถามและค้นหาคำตอบเป็นสิ่งสำคัญ และเชื่อว่าทัศนคติ (Mindset) ของตัวเอง รวมถึงผู้นำองค์กรคือจุดเริ่มต้นของทุกอย่าง

ที่สำคัญ หนังสือเล่มนี้ถูกเขียนด้วยเหตุผลที่เชื่อว่า เรื่องราวของเราทุกคนยังไม่ได้ถูกกำหนดไว้

คำถามว่า “เราจะจดจำปี 2020 (2563) อย่างไร” ไม่สำคัญ เท่ากับคำถามที่ว่า

“เราอยากจะเขียนเรื่องราวปี 2020 อย่างไร”

มันขึ้นอยู่กับว่า เราเลือกที่จะทำอะไรในช่วงวิกฤตแห่งประวัติศาสตร์ครั้งนี้ จะรอให้มันผ่านไป หรือจะไข่มั่นเพื่อสร้างความเป็นไปได้ใหม่ๆ เราเลือกที่จะกลัวการเปลี่ยนแปลง หรือเราจะเชื่อมั่นในพลังของตัวเอง

เพราะสุดท้าย “ประวัติศาสตร์” ย่อมถูกเขียนจากอนาคตที่เราเลือกเดิน

ปี 2020 เป็นปีที่หนักหนาสาครจร้ แต่จุดเริ่มต้นไม่ได้
กำหนดปลายทาง และปลายทางไม่ได้ตัดสินความสำเร็จของการ
เดินทาง

ขออวยพรให้ทุกท่านสนุกกับการอ่านและการเขียนถึง
อนาคตของตนเอง

สันติธาร เสถียรไทย

ขอขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ คุณปู่
ที่แม้ตัวจะต้องอยู่ห่างกันอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน
ก็ยังคงส่งกำลังใจมาให้เสมอ

ขอขอบคุณต้นไม้ ต้นหม่อน และเอย
ที่ร่วมฝ่าฟันช่วงเวลาที่ทำทลายไปด้วยกัน
และขอมอบ “THE GREAT REMAKE สู่โลกใหม่”
ให้กับทุกท่าน

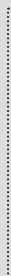
ที่เป็นแรงบันดาลใจให้กับผมในการเขียนหนังสือเล่มนี้

ขอมอบ
หนังสือเล่มนี้ให้กับ

.....

ต้นไม้
ต้นหอม
และ
เอย

I Rethink

อ่านอนาคตที่เร่งเข้ามา

วิกฤตการณ์ “โควิด-19” ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมอย่างมหาศาลในระยะสั้นเท่านั้น แต่ยังเร่งคลื่นแห่งอนาคตที่เข้ามาอย่างรวดเร็วแรงอยู่แล้วให้ถึงเร็วยิ่งขึ้น ทั้งยังส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแก่โลกของเราอย่างลึกซึ้งและถาวร แม้แต่วันที่เขียนบทความนี้ โลกก็ยัง “ไม่ปกติ” และเมื่อเราไม่มีทางเลือกใดๆ มากไปกว่านี้ เราจึงต้องรีบทำความเข้าใจกับโลกแห่งความ “ปกติใหม่” ที่กำลังมาเยือนเพื่อเตรียมพร้อมรับมือ

ในบทแรกจึงชวนมองภาพใหญ่ว่าคลื่นเมกะเทรนด์ต่างๆ ที่ถูกเร่งให้มาเร็ว-แรงขึ้นในโลกหลังโควิด เช่น การเข้าสู่โลกดิจิทัล ความเหลื่อมล้ำในสังคม การผงาดขึ้นของเอเชีย ภาวะหนี้ท่วม ฯลฯ นำมาซึ่งความเสี่ยงและโอกาสอะไรบ้าง

ที่สำคัญ ความท้าทายของโลกหลังโควิดไม่ได้มีเพียงอนาคตที่มาถึงเร็วขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด (Exponential change) เท่านั้น แต่เพราะคลื่นยักษ์เหล่านี้โหมพัดเข้ามาพร้อมๆ กันและ “ผสมโรง” จนกลายเป็นคลื่นการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่ซับซ้อนและเตาทางได้ยากขึ้นไปอีก

ในบทต่อๆ มาจึงเริ่มจากการเจาะลึกเมกะเทรนด์ด้านการเข้าสู่ดิจิทัลที่แทรกอยู่ในทุกเทรนด์ ก่อนจะชวนคิดต่อว่ามันจะเกิดอะไรขึ้นหากคลื่นยักษ์ที่กล่าวถึงในบทแรกมาทับซ้อนและผสมโรงกัน ยกตัวอย่างเช่น

- อนาคตของนวัตกรรมที่เป็นเครื่องยนต์สำคัญในการเพิ่มผลิตภาพและมูลค่าทางเศรษฐกิจจะยาวในยุคดิจิทัลมาแรง แต่

การลงทุนยังซึ่มยาว

- การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโลกการเงินจากธนาคารดิจิทัลจนถึงเงินดิจิทัลที่ถูกขับเคลื่อนด้วยภาวะหนี้ท่วมพร้อมกับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยี

- ปรากฏการณ์ “แมงเม่าปฏิกิริยา” ที่สะท้อนประเด็นความเหลื่อมล้ำ ผวนกับการเข้าถึงข้อมูลและบริการของคนในยุคดิจิทัล

- อนาคตของการท่องเที่ยวที่กำลังปรับตัวสู่การใช้เทคโนโลยี ในขณะที่ถูกไวรัสตีสลับอย่างหนัก

- เทรนด์ดิจิทัลคอนเทนต์ที่มาแรงอาจใช้สร้าง Soft Power เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและการท่องเที่ยวที่กำลังเผชิญความท้าทายอย่างมาก

- การผงาดขึ้นของเอเชียในวันที่โลกาภิวัตน์แบบดั้งเดิมกำลังถดถอยและชั่วคราวโลกกำลังเปลี่ยน

แน่นอน หากจะเขียนให้ครบทุกประเด็นคงต้องมีหนังสืออีกเล่ม จึงได้แต่หวังว่าเนื้อหา 8 บทจากตอนที่ 1 นี้ น่าจะพอจุดประกายให้พวกเราช่วยกันจินตนาการต่อว่า โลกอนาคตหลังยุคโควิดจะเป็นอย่างไร

โควิด-19

น่าจะเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา

ให้คลื่นแห่งอนาคตที่มีอยู่แต่เดิม

มาถึงเร็วขึ้น

**“คลื่น 6D” ที่มาก่อนกำหนด
เขย่าอนาคตโลกหลังโควิด**

หนึ่งใน “New Normal” หรือความปกติใหม่ในวันนี้คือการที่คำว่า “New Normal” กลายเป็นคำยอดฮิตที่เห็นได้เกือบทุกภาษา

สาเหตุมาจากการที่คนกำลังพยายามเข้าใจว่า อนาคตของโลกที่โดนโควิด-19 “เขย่า” นั้นอาจแตกต่างจากอนาคตที่เราเคยคิดไว้ก่อนที่จะรู้จักโคโรนาไวรัส

แต่การจะตอบคำถามนี้ได้ เราจำเป็นต้องรู้ก่อนว่า “อนาคตเก่า” ที่เราเคยคาดการณ์ไว้ว่าจะเกิดขึ้นหน้าตาเป็นอย่างไร และโควิดมาเปลี่ยนมันไปหรือไม่ แค่นั้น ง่ายๆ

เพื่อตอบคำถามนี้ ผมจึงกลับไปอ่านข้อมูลเกี่ยวกับ “คลื่นยักษ์ขยับโลก” (Megatrends) ที่เคยวิเคราะห์ไว้ในหนังสือ *Futuration เปลี่ยนปัจจุบัน ท้นอนาคต* และบทความต่างๆ ตั้งแต่ก่อนยุคโควิด พบว่าส่วนใหญ่โควิด-19 น่าจะเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้คลื่นแห่งอนาคตที่มีอยู่แต่เดิม “มาถึงเร็วขึ้น” มากกว่าจะพลิกอนาคตจากหน้ามือเป็นหลังมือ โดยอาจมีข้อยกเว้นคือเทรนด์ด้านการท่องเที่ยวที่อาจเปลี่ยนไปอย่างถาวร

ในบทนี้จึงขอหยิบยกคลื่นอนาคตเก่าที่ถูกเร่งให้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว-แรงขึ้นมา 6 ข้อใหญ่ๆ เรียกว่าง่าย ๆ ว่าคลื่น “6D”

D แรกคือ Debt หรือสถานะหนี้ท่วม

หลายประเทศจะต้องเผชิญสถานะหนี้ที่สูงขึ้นหลังยุคโควิด ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งในประเทศที่พัฒนาแล้ว หนี้สาธารณะต่อ

ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) จะกลับไปสูงเทียบเท่าช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เลยทีเดียว ขณะที่เศรษฐกิจในประเทศกำลังพัฒนาหรือตลาดเกิดใหม่ (Emerging Market: EM) ตัวเลขก็อาจจะสูงเป็นประวัติการณ์

หน้าที่ปรับตัวสูงขึ้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจมหภาค ตลาดการเงิน และตลาดทุนโลก จนอาจทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่า “2 เตี้ย 2 สูง”

โดย 2 เตี้ยคือ 1. การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่จะลดลงไปหลายปี ไม่ใช่แค่ในช่วงวิกฤต เพราะภาระหนี้ที่สูงขึ้นในยามรายได้ตกลงอาจทำให้ธุรกิจจำนวนมากปิดกิจการถาวร คนตกงาน และไม่สามารถหางานใหม่ที่ตรงกับความต้องการได้

หากไม่ได้รับการเยียวยาจากรัฐอย่างเพียงพอหรือเศรษฐกิจมีความอ่อนแออยู่แล้ว อาจทำให้เกิดสภาวะ “แฟลเป็น” เพราะธุรกิจและคนงานที่ออกจากระบบเศรษฐกิจไปจะไม่สามารถกลับมาเริ่มต้นใหม่ได้ง่ายๆ เศรษฐกิจโดยรวมจึงเหมือนนักกีฬา ที่แม้จะหายจากอาการบาดเจ็บอย่างหนัก แต่ก็ไม่สามารถกลับมาวิ่งได้เร็วเหมือนเดิม กระโดดไม่สูงเหมือนเดิม เพราะศักยภาพร่างกายไม่เหมือนเดิม

2. อัตราดอกเบี้ยน่าจะอยู่ในระดับต่ำต่อเนื่อง โดยธนาคารกลางสหรัฐ (เฟด) น่าจะยังไม่ปรับขึ้นอัตราดอกเบี้ยไปอีกหลายปี ทำให้ทั่วโลกอยู่ในสภาวะดอกเบี้ยต่ำ ส่งผลให้เงินทุนไหลเข้ามายังตลาดเกิดใหม่รวมถึงประเทศไทยเพื่อหาผลตอบแทนที่สูงกว่า

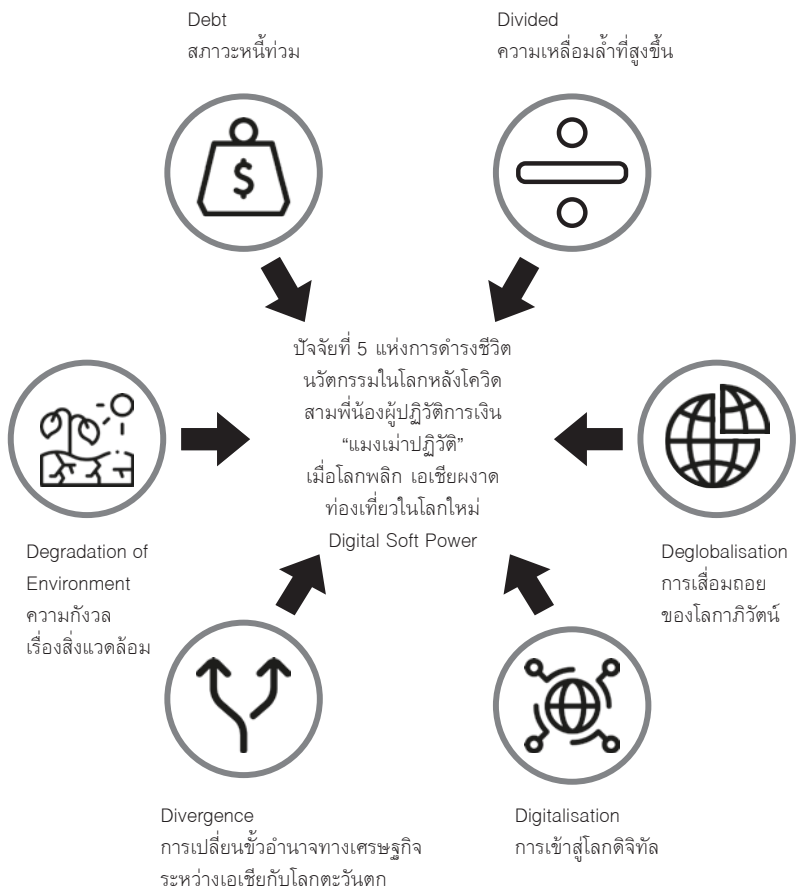
ทำให้เกิดภาวะค่าเงินแข็ง กลายเป็น “สูง” ตัวที่ 1 ใน “2 สูง”

ส่วน “สูง” ตัวที่ 2 คือสัดส่วนหนี้ที่สูงขึ้นซึ่งได้กล่าวถึงไปแล้ว เพียงแต่ต้องย้ำว่าในกรณีประเทศไทย แม้หนี้สาธารณะจะปรับตัวสูงขึ้นกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ของ GDP แต่ก็ถือว่ายังอยู่ในระดับที่ไม่น่าห่วงเกินไป เพราะสิ่งที่น่ากังวลก็คือหนี้ภาคครัวเรือนที่มีแนวโน้มสูงขึ้นจากรายได้ที่ลดลง ทำให้ความสามารถในการชำระหนี้ลดลง รัฐบาลจึงอาจต้องใช้ฐานะการคลังที่ยังแข็งแกร่งมาช่วยกลุ่มเปราะบางและฟื้นฟูเศรษฐกิจมากกว่าจะ “ถอดสายยาง” ทางการคลังเพราะกังวลเรื่องหนี้สาธารณะ

D ที่ 2 คือ Divided ความเหลื่อมล้ำที่สูงขึ้น

วิกฤตโควิด-19 นี้แตกต่างจากวิกฤตที่เคยเจอ ตรงที่โจมตีคนมีสายป่านสั้น ตอกย้ำความเหลื่อมล้ำให้รุนแรงยิ่งขึ้น และหากไม่รีบแก้ไขก็อาจกลายเป็นรอยร้าวทางสังคมได้ โดยธนาคารโลกประเมินไว้ในปี 2020 ว่า โควิด-19 จะส่งผลให้มีคนยากจนราว 111-150 ล้านคนทั่วโลก ทำให้อัตราความยากจนถอยหลังไปเหมือนกับ 3-4 ปีก่อน

ขณะที่ประเทศไทยเองก็มีความเปราะบาง โดยเฉพาะกลุ่ม SME และแรงงานที่อยู่ในภาคบริการ จากการศึกษาของธนาคารกรุงศรีอยุธยาพบว่า ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ของธุรกิจน่าจะมีปัญหาสภาพคล่องหรือปัญหาในการชำระหนี้ และกว่า 90

คลื่นยักษ์แห่งอนาคต “6D” ที่ถูกเร่งให้มาถึงก่อนกำหนด
และผสมโรงกันจนสร้างการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่คาดเดาได้ยาก

เปอร์เซ็นต์ ในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็น SME ส่วนแรงงานที่อยู่ในภาคบริการที่ได้รับผลกระทบจะเป็นกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว

แม้แต่ในกลุ่มบริษัทใหญ่ก็อาจหันมาใช้เครื่องจักร-หุ่นยนต์มากขึ้น (Automation) เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นท่ามกลางความไม่แน่นอนและลดความเสี่ยงจากการติดเชื้อ งานที่ใช้ทักษะไม่สูง งานที่ทำซ้ำๆ งานที่ไม่ต้องพบปะผู้คน หรือใช้ Human touch ย่อมเสี่ยงจะหายไปยิ่งกว่าเก่า

D ที่ 3 คือ Deglobalisation การเสื่อมถอยของโลกาภิวัตน์ [ในรูปแบบเดิม]

การค้าโลกเสื่อมถอยอยู่แล้วแต่เดิมเพราะเทคโนโลยีใหม่ได้ลดบทบาทแรงงานในกระบวนการผลิตลง ทำให้ความจำเป็นที่จะไปตั้งโรงงานในประเทศที่ค่าแรงถูกมีความจำเป็นน้อยลงกว่าเดิม ในขณะเดียวกัน ความเหลื่อมล้ำที่สูงสะสมทำให้เกิดกระแสต่อต้านการค้าโลก รวมถึงการห้ามนักเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของอเมริกากับจีนก็ส่งผลให้เกิดสงครามการค้าขึ้นบ่อยครั้ง

ยุคหลังโควิด กระแสชาตินิยมและต่อต้านโลกาภิวัตน์อาจรุนแรงกว่าเดิมด้วยหลายสาเหตุ เช่น ประเด็นเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สาธารณสุข และอาหาร จะกลายเป็นประเด็นสำคัญที่อาจทำให้บางประเทศผลักดันให้บริษัทฯ อุปกรณ์การแพทย์ และอุตสาหกรรมที่สำคัญอื่นๆ ทางเศรษฐกิจ ย้ายฐานการผลิตสำคัญๆ กลับมาในประเทศมากขึ้น นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำที่

น่าจะรุนแรงมากขึ้นอาจเต็มเชื้อไฟให้กระแสด้านโลกาภิวัตน์
เมื่อคนจำนวนมากในประเทศพัฒนาแล้วมองว่าการค้าเสรีเป็น
ต้นเหตุที่ทำให้โรงงานต้องย้ายออกจากเมืองและทำให้คนตกงาน

แต่ทำทลายที่สุด คงเป็นการที่โควิด-19 ทำให้เครื่องยนต์
แห่งโลกาภิวัตน์ที่เคยไปได้ดีอย่างมากคือ การท่องเที่ยวต้อง
หยุดชะงักและไม่อาจฟื้นตัวได้เต็มที่เป็นเวลาหลายปี จนอาจถูก
เปลี่ยนแปลงถาวรโดยเฉพาะในกลุ่มการเดินทางเชิงธุรกิจ

D ที่ 4 คือ Divergence หรือการเปลี่ยนขั้วอำนาจทางเศรษฐกิจ ระหว่างเอเชียกับโลกตะวันตก

ขั้วอำนาจเศรษฐกิจโลกอาจกำลังขยับมาที่เอเชียมากขึ้น
ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นมาตั้งแต่ก่อนโควิด-19 แล้ว และ
โควิด-19 ก็เป็นตัวเร่งให้เห็นภาพชัดเจน เนื่องจากทางอเมริกา
และยุโรปได้ควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19 อย่างไม่มีประ-
สิทธิภาพมาเป็นเวลานาน จนทำให้เกิดความเสี่ยงที่จะมีผลเป็น
ทางเศรษฐกิจรวมไปถึงรอยร้าวทางสังคมในระยะยาว ถึงแม้
สถานการณ์น่าจะดีขึ้นหลังได้รับวัคซีนในปี 2021 ก็ตาม

ขณะเดียวกัน เมื่อมองไปยังประเทศจีน เวียดนาม ย่อม
พบว่าเศรษฐกิจได้เริ่มฟื้นตัวแล้ว เห็นได้จาก GDP ของประเทศ
จีนที่สูงกว่าช่วงก่อนการมาถึงของโควิด-19 จากการวิเคราะห์

ล่าสุดของสถาบัน Centre for Economics and Business Research (CEBR) ในประเทศอังกฤษประเมินว่า การที่จีนฟื้นตัวจากวิกฤตโควิดได้เร็วกว่าอเมริกา อาจทำให้จีนกลายเป็นประเทศเศรษฐกิจยักษ์ใหญ่แซงอเมริกาได้ภายใน 10 ปีข้างหน้า

นอกจากนี้ ข้อตกลงการค้า Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) ที่เพิ่งลงนามกันไป เป็นอีกหนึ่งในการ “ตีระฆัง” ให้โลกรู้ว่าเอเชียรวมทั้งอาเซียนจะมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในระเบียบเศรษฐกิจโลก เนื่องจากเป็นเขตการค้าเสรีที่ใหญ่ที่สุดในโลก โดย 15 ประเทศนี้มี GDP รวมกันประมาณ 1 ใน 3 ของทั้งโลก ครอบคลุมประชากรกว่า 2,200 ล้านคน หรือ 1 ใน 3 ของประชากรทั้งโลก จึงน่าจะดึงดูดดึงดูดการลงทุนและขยายห่วงโซ่การผลิตให้เข้ามาในภูมิภาคอาเซียนได้เพิ่มขึ้น

D ที่ 5 คือ Digitalisation การเข้าสู่โลกดิจิทัล

ก่อนถึงยุคโควิด คำว่า “ดิจิทัลทรานส์ฟอร์มเมชัน” เป็นคำที่ไม่พูดไม่ได้ แต่ทำจริงหรือไม่ ทำได้แค่ไหน ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่หลังยุคโควิด ดิจิทัลได้เปลี่ยนสถานะจาก “อาหารเสริม” กลายเป็นปัจจัยในการดำเนินชีวิตที่คนและธุรกิจขาดไม่ได้

จากการศึกษาของ Sea และ World Economic Forum (WEF) พบว่า แพลตฟอร์มดิจิทัลที่มีการใช้อย่างเข้มข้นจากเดิมมากที่สุด 5 อันดับแรกในประเทศไทย ได้แก่ กลุ่มโซเชียลมีเดีย